

De staat van AEN – gedachten over verandering van koers

NOTITIE NAAR AANLEIDING VAN EEN GESPREK GEHOUDEN OP 18 OKTOBER 2023 IN NIJBROEK

Aanleiding

Twee onderwerpen vormden de aanleiding tot het gesprek: *de financiële situatie van de stichting AEN en het bestaansrecht van AEN als koepelorganisatie van de boerderijstichtingen.*

Financiële situatie

Het eigen vermogen van de stichting is in de afgelopen jaren gestaag afgenomen. De reden is dat de reguliere inkomsten, de contributie van de aangesloten boerderijstichtingen, teruglopen. Ook heeft het AEN-projectenfonds een paar tegengeslagen gehad en daardoor is de afgesproken buffer in het eigen vermogen onder het afgesproken minimum gezakt. De financiële situatie verkeert nog niet in de gevarezone, maar als de huidige trend doorzet, zijn de vooruitzichten op herstel gering. Negen van de 17 (binnenkort 18) aangesloten boerderijstichtingen betalen (nog) geen of te weinig contributie. Het ziet er niet naar uit dat dat verbetert.

AEN als koepelorganisatie

Vastgesteld kan worden dat er vanuit de boerderijstichtingen geen of nauwelijks vragen aan AEN worden gesteld. Dat rechtvaardigt twijfel aan 'het recht van bestaan' van *AEN als koepel*. Richting overheid heeft AEN zich initiërend opgesteld met zichtbare uitkomsten: het manifest *Gebruik de boerderij*, het Boerderijfonds, de tentoonstelling *Boerderij in beweging* en een tweetal toneelvoorstellingen. Al eerder waren er de Agriwiki en het Jaar van de Boerderij 2013 (met als hoofdthema *herbestemmen van agrarisch erfgoed*). Het meest actuele thema is het pleidooi voor een heuse *boerderijvisie* in relatie tot het VAB-beleid, de landbouwontwikkeling, het ruimtelijk- en woningbouwbeleid, de brede welvaart en zo meer.

Steeds lag het initiatief voor deze keuzes en acties bij AEN en niet bij de boerderijstichtingen. De stichtingen registreerden de ontwikkelingen, namen er kennis van, maar haakten niet of nauwelijks aan. Het Jaar van de Boerderij 2013 vormde de uitzondering die de regel bevestigde. De vraag naar het bestaansrecht van AEN als koepel lijkt terecht.

Overwegingen

De gesprekspartners herkennen de kloof tussen AEN en de boerderijenstichtingen. Sommige stichtingsbesturen hebben moeite met het vinden van mensen die een bijdrage willen leveren, zeker waar het gaat om bestuursfuncties. Daarnaast heeft elke stichting haar eigen kleur en aanpak, een eigen filosofie die vooral op het eigen gebied is gericht. Er is niet zoiets als een gezamenlijk gedragen gevoel van verantwoordelijkheid voor het inhoud geven aan het functioneren van de koepel. De bij de oprichting van AEN gehanteerde motieven hebben nauwelijks nog betekenis.

Koersverandering in twee richtingen

Voor een toekomst van AEN zijn grofweg twee richtingen denkbaar:

- A. Voortgaan op de met het Boerderijfonds ingeslagen weg: werken aan nieuwe functies van boerderijen in een zich vernieuwend platteland. Volwassenwording van agrarisch erfgoed als erkende sector. Professionalisering van het apparaat (lobby, kennis, netwerk, financiering).
- B. Ontwikkelen van het *onroerend* agrarisch erfgoed als onderdeel van een breder veld waarin ook het *roerend* agrarisch erfgoed is betrokken. De agrarische geschiedenis als inspiratiebron voor het behoud en het gebruik van de historische boerderij.

Richting B sluit beter aan bij het werkveld en de programmering van de boerderijenstichtingen, terwijl richting A een logisch vervolg lijkt op de door AEN in de afgelopen jaren ontwikkelde activiteiten.

Mensen en allianties

De gesprekspartners erkennen dat AEN in de twaalf jaar dat ze bestaat, in haar denken en doen een ontwikkeling heeft doorgemaakt die een soort van natuurlijk eind lijkt te hebben bereikt. Dat gaat vooral ook over de mensen die in die afgelopen jaren betrokken zijn geweest en nog zijn. Het betekent dat het verstandig is om ruimte te scheppen voor een nieuwe generatie van denkers en doeners.

De samenwerking van AEN met de RCE biedt al lange tijd zekerheid aan de boerderijenwereld. Toch zijn ook hier tekenen van sleetsheid merkbaar. RCE is een sectorgewijs georganiseerde dienst van OCW met een aantal 'van bovenaf' gedefinieerde doelen. Dat is een structureel iets dat het gevaar in zich bergt dat de afstand tot de inhoudelijke behoeften van de boerderijenstichtingen wordt vergroot. Alle redenen om de samenwerking te evalueren en de banden aan te halen.

Een uitdagend idee is om het gesprek aan te gaan met BOEi. De filosofie van BOEi ten aanzien van de instandhouding van gebouwd erfgoed kent enkele parallellen met die van het Boerderijenfonds. Er is echter ook een groot verschil en dat heeft te maken met de wijze van investeren en ontwikkelen. Het Boerderijenfonds *stimuleert initiatieven van anderen*, BOEi *onderneemt zelf*.

NB De activiteiten van BOEi omvatten die van de in 2014 opgeheven dochteronderneming Boerderij en Landschap. In de loop van jaren zijn onder die vlag resp. die van BOEi diverse boerderijen herontwikkeld.

Denkende over een nieuwe richting voor AEN zijn ook LNV en VRO (of de opvolgende ministeries) voor de hand liggende partners. Andere partijen waarmee wordt samengewerkt zijn onder meer de FIM en de Federatie Grote Monumentengemeenten. Ook via het Boerderijenfonds worden diverse allianties onderhouden.

Voorwaarde voor het vinden van een nieuwe koers

Het is van belang dat de aangesloten boerderijstichtingen de gelegenheid te baat nemen om zèlf te bedenken hoe de toekomst van de koepel eruit zal kunnen zien. Alleen met een helder mandaat van de boerderijstichtingen ontstaat de ruimte om nieuwe mensen aan te trekken en samen te gaan werken met andere partijen. Het dagelijks bestuur in haar huidige samenstelling zal er alles aan doen om de nieuwe koers in goede banen te leiden, maar rekent daarbij op de hulp van de stichtingen.

Bij het gesprek van 18 okt. 2023 waren aanwezig: Ton Peters, Nico Beun, Ria Broekhuis, Henk Dijkstra, Willemien Hartmans, Piet den Hertog, Ewoud van Arkel